

N:o 118.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående pension åt professorn Hampus Adolph von Posts änka Olga Maria Josefina von Post, född Berg; gifven Stockholms slott den 29 mars 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva

att professorn Hampus Adolph von Posts änka Olga Maria Josefina von Post, född Berg, må under sin återstående lifstid från och med september månad 1911, så länge hon förblifver änka, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 1,200 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 mars 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson, anförde.

Med bifall till i sådant afseende aflåten nådig proposition beslöt 1891 års Riksdag att åt föreståndaren för den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna landtbruksinstitut, läraren i agrikulturkemi och geologi därstädes, professorn Hampus Adolph von Post tilldela en årlig pension af 3,200 kronor att utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sin befattning erhöll entledigande.

Sedan von Post den 16 augusti 1911 afidit, har hans änka Olga Maria Josefina von Post, född Berg, i underdånig skrifvelse den 31 oktober 1911 gjort framställning om erhållande af pension af statsmedel.

Till följd af nådiga remisser hafva underdåniga utlåtanden häröfver afgifvits den 27 november 1911 af landtbruksakademiens förvalt-

ningskommitté, den 21 december 1911 af vetenskapsakademiens preses och sekreterare å akademiens vägnar, den 3 januari 1912 af landtbruksstyrelsen och den 11 januari 1912 af statskontoret.

Af till ärendet hörande handlingar inhämtas hufvudsakligen följande.

Sedan bouppteckning efter professorn von Post den 19 september 1911 förrättats, fördelades den till delning återstående behållningen, 12,440 kronor 18 öre, mellan stärbhusdelägarna så, att 5,909 kronor 9 öre tillföll änkan von Post.

I sin ifrågavarande ansökning har änkan von Post, under erinran om sin makes verksamhet i olika befattningar och om de honom till del komna utmärkelser, vidare anfört följande.

Den i förhållande till det ansträngande arbetet ringa lön, som von Post under hela sin lärartid åtnjöt, samt hans stora familj — 10 barn i tvenne giften — hade helt naturligt vållat, att, oaktadt ett sparsamt och anspråkslöst lefnadssätt, de ekonomiska tillgångarna vid hans fränfalle uppgått endast till ett helt ringa belopp, hvilket fördelats på flera arftagare. På grund af nyss nämnda omständigheter hade lif-försäkring, hvilken skulle kräft betydande årspremier, icke kunnat tagas. Däremot skulle nog boets behållning något kunnat ökas, om hans naturvetenskapliga samlingar, särskildt de enligt sakkunnigas omdöme synnerligen värdefulla, af honom själf ritade och kolorerade planscherne öfver svampar och växtskador, blifvit försålda till utlandet, där köpare nog kunnat erhållas, men att så ej ens ifrågasatts hade berott på den afidnes bestämdt uttalade önskan, att ej blott alla hans samlingar, utan ock hans talrika manuskript och vidtomfattande naturvetenskapliga anteckningar skulle såsom gåfva lämnas till vetenskapsakademien. Han hoppades nämligen, att därigenom förskingring skulle förekommas samt att andra inhemska naturforskare skulle därpå få gagn samt måhända känna sig manade att fullfölja och offentliggöra åtskilligt af det, som han, oaktadt mångåriga undersökningar, förnämligast på grund af bristande ekonomiska tillgångar, icke kunnat fullborda och till trycket befordra.

Af det anförda framginge, att den änkan tillfallande arfslotten utgjorde endast så ringa summa, att den ränta, som därpå kunde erhållas, omöjligt kunde bereda henne annat än en i hög grad bekymmerfull ålderdom och detta så mycket mer, som hennes fyllda 61 år och genom öfveransträngning försvagade krafter betoge henne förhoppningen att i någon större mån kunna sträfvä för lefnadsbehofvens fyllande. Härtill komme ock, att från hennes barn någon nämnvärd hjälp icke kunde påräknas, huru gärna de än önskade att kunna lämna sådan.

Enligt vederbörligt prästbevis är änkan von Post född den 10 december 1850.

Landbruksakademiens förvaltningskommitté har i sitt förenämnda utlåtande förklarat sig instämma i det synnerligen erkännande omdöme, som med fullständig enighet uttalats om det framstående och på flera områden banbrytande vetenskapliga arbete, som von Post under en lång lefnad utfört utan att däraf draga någon enskild ekonomisk fördel vare sig genom honoreradt författarskap eller på annat sätt.

Därjämte har förvaltningskommittén, som vitsordat von Posts långvariga, nitiska och oegennyttiga arbete såsom lärare vid Ultuna landbruksinstitut först åren 1848—1851 och senare under åren 1869—1892 samt såsom föreståndare för den åkerbruks-kemiska försöksanstalten vid Ultuna under åren 1869—1891, vidare anfört följande.

Professorn von Posts intresse hade ej varit begränsadt till rena vetenskapliga forskningar utan därjämte särskildt riktadt på jordbrukets utveckling på naturkunnighetens säkra grund. Därigenom samt genom sin förmåga att vinna sina lärjungars tillit hade han kraftigt inverkat på utbildandet af de omkring ett halft tusental lärjungar, som vid landbruksinstitutet åtnjutit hans undervisning. Han hade ock genom sin, af annan person utgifna lärobok i agrikulturkemi, hittills den enda modärnt vetenskapliga svenska handbok i ämnet, verksamt bidragit till utvecklingen af denna landbrukets förnämsta hjälpvetenskap och till spridningen af landbrukskemiskt vetande bland landets jordbrukare.

Förvaltningskommittén har vidare särskildt erinrat om von Posts oegennyttiga arbete för jordbrukets främjande, emedan han under en följd af år utan ersättning handhaft ledningen af den afbildning af i vårt land odlade växter, som landbruksakademien igångsatt, och hvars resultat utgjordes af en stor samling planscher, hvilka införlifvats med akademiens landbruksmuseum.

Om von Posts litterära produktion, enligt förvaltningskommittén, i kvantitativt hänseende icke stått i önskvärdt förhållande till den flit, hvarmed han under hela sin långa arbetstid idkat forskningar på geologiens, botanikens, zoologiens, kemiens och landbrukets områden, så berodde detta i väsentlig mån på de små ekonomiska tillgångar, hvaröfver han förfogat, samt hans försynthet, som hindrat honom att för bearbetning eller offentliggörande af hans forskningsresultat söka understöd af vare sig staten eller enskilda. De stora samlingar af anteckningar öfver gjorda iakttagelser, som han efterlämnat, hade emellertid bevarats åt vårt land, i det att hans arfvingar, efter hvad till förvalt-

ningskommitténs kännedom kommit, öfverlämnat desamma till vetenskapsakademien.

Under sin anställning i statens tjänst hade von Post uppburit, under sin första tjänstgöring vid Ultuna landtbruksinstitut endast 1,000 kronor och under den senare tjänstgöringstiden såsom lärare och föreståndare för försöksverksamheten högst 4,000 kronor om året. Utan några som helst extra inkomster och med tio barn att uppföstra, kunde han icke göra några besparingar för ålderdomen, och då han ej varit tjänsteman på ordinarie stat, hade han icke kunnat sörja för sina efterlevande genom att ingå som delägare i civilstatens änke- och pupillkassa.

Det syntes under sådana förhållanden, att landets tacksamhetsskuld till den bortgångne forskaren och läraren borde utgöra skäl för beviljande af sådan pension åt hans änka, att hon under sin återstående lifstid blefve skyddad från nöd och oberoende af hjälp af enskilda.

På grund af hvad sålunda anförts har förvaltningskommittén i underdånighet tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen på det sätt, att Kungl. Maj:t ville bereda änkan von Post en årlig pension af 1,200 kronor.

I det af vetenskapsakademiens preses och sekreterare afgifna utlåtande har följande anförts.

Professor von Post vann tidigt genom sina geologiska och botaniska studier stort anseende såsom vetenskaplig forskare och blef redan den 13 januari 1858 invald till medlem af vetenskapsakademien. Under sin långa lefnad hade han med aldrig tröttnande flit och intresse ägnat sig åt vetenskapliga studier och samlat ett mycket rikt material af anteckningar i olika grenar af naturhistorien samt teckningar öfver en mängd naturföremål i främsta rummet svampar och af dylika angripna växtdelar. Alla dessa manuskript och afbildningar hade enligt hans uttalade önskan efter hans död öfverlämnats till vetenskapsakademien, som i sin ordning fördelat samlingarna mellan naturhistoriska riksmuseets vederbörande afdelningar och akademiens bibliotek, hvarigenom desamma städse skulle blifva lätt tillgängliga för forskare, som önskade begagna sig af dem.

Med hänsyn till den stora betydelse, von Post haft för den svenska naturforskningen, och med instämmande i de skäl, som redan blifvit anförda af landtbruksakademiens förvaltningskommitté, förordades därför å vetenskapsakademiens vägnar bifall till änkan von Posts underdåniga ansökning.

Landtbruksstyrelsen har i sitt utlåtande uttalat, att styrelsen jämväl funnit von Posts vetenskapliga förtjänster vara af den betydelse, att, då han icke varit i tillfälle att under sin lifstid bereda sin efter-

levande änka pension och hans efterlämnade tillgångar icke försloge att tillförsäkra henne ett sorgfritt lif under hennes återstående lefnad, staten borde träda emellan för beredande åt henne af denna förmån.

På grund häraf och då styrelsen icke hade något att erinra mot beloppet af den i sådant hänseende föreslagna pensionen, hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t tacktes till Riksdagen aflåta proposition om beviljande åt von Posts änka af en årlig pension att med 1,200 kronor under hennes återstående listid, så länge hon förblefve änka, utgå från allmänna indragningsstaten.

Statskontoret har i sitt underdåniga utlåtande erinrat om hvad af förutnämnda myndigheter anförts rörande von Posts förtjänstfulla och gagnande verksamhet samt framhållit, att hvad sökanden bekommit af behållningen i boet efter hennes man ingalunda kunde anses tillräckligt att betrygga hennes försörjning på ålderdomen. Då därtill komme, att von Posts anställning i statstjänst icke varit af beskaffenhet, att han kunnat genom inbetalning till någon af staten understödd kassa bereda sin änka något bidrag till hennes uppehälle, ansåge statskontoret, att ett årligt understöd af statsmedel borde sökanden beredas. Med hänsyn särskildt till att von Posts värdefulla vetenskapliga kvarlåtenskap, bestående af samlingar och anteckningar i olika grenar af naturhistorien, blifvit genom gifva af hans dödsbo införlifvad med statens samlingar, funne statskontoret intet att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet, som motsvarade högsta änkepension från civilstatens änke- och pupillkassa.

På grund häraf har statskontoret gjort hemställan i enahanda afseende som landtbruksstyrelsen.

*Departements-
chefen.*

Redan vid aflåtande af förutnämnda proposition till 1891 års Riksdag hade, enligt hvad föredragande departementschefen då anförde, i ärendet hörda myndigheter vitsordat, att von Post ej allenast såsom lärare i två af hufvudämnen vid landtbruksinstitutet vid Ultuna utan äfven genom erkänt förträffliga undersökningar och utgifna skrifter i hög grad gagnat jordbruket här i landet. Betydelsen af von Posts praktiskt-vetenskapliga verksamhet har sedan dess framträdt än tydligare. På grund af hvad sålunda anförts och under hänvisning till hvad i nu förevarande ärende förekommit hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t behagade i nådig proposition föreslå Riksdagen medgifva,

att änkan von Post må under sin återstående listid från och med september månad 1911, så länge hon förblifver änka, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 1,200 kronor.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall och förordnade, att proposition i ämnet af den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:

Curt Rothlieb.
